

Мирослав Кушнірук,

кандидат педагогічних наук, викладач,
Прикарпатський факультет Національної академії
внутрішніх справ (м. Івано-Франківськ, Україна)

Myroslav Kushniruk,

Candidate of pedagogical sciences
Precarpathian Faculty of the National Academy
of Internal Affairs (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
myroslav777km@gmail.com

Андрій Мельник,

старший викладач, Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Andrii Melnyk,

teacher, Precarpathian Faculty of the National
Academy of Internal Affairs
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)
melnyk.abv@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦЯ

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF LAW ENFORCEMENT OFFICER'S PROFESSIONAL CULTURE

У статті представлено теоретичні аспекти формування професійної культури правоохоронця. Обґрунтовано необхідність формування професійної культури, у зв'язку з реформуванням правоохоронної системи України відповідно до світових стандартів передових країн світу. Досліджено праці вітчизняних та зарубіжних вчених які в своїх наукових роботах акцентували увагу на важливості формування професійної культури правоохоронця. Проаналізовано різні наукові підходи до визначення сутності структури професійної культури правоохоронця. Представлено основні функції професійної культури та етапи її формування в процесі професійної підготовки майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах України із специфічними умовами навчання.

Ключові слова: професійна культура правоохоронця, розвиток особистості, особистісна культура, складові професійної культури.

The article deals with various scientific approaches to the definition of the structure essence of the law enforcement officer's professional culture. It is substantiated the necessity of forming a professional culture in connection with the reformation of the law-enforcement system of Ukraine in accordance with the world standards of advanced countries of the world. It is analyzed the works of domestic and foreign scientists who in their researches emphasized the importance of forming a professional culture of the law enforcement officer. Different scientific approaches to the definition of the essence of the structure of the professional culture of the law enforcement officer are analyzed. The structure of professional culture is investigated and the general conclusion is drawn that it has two main components: the first component characterizes the way of interaction of the subject with the instruments and the subject of activity, as well as the degree of his readiness for a specific type of activity. It includes such elements as professional interest, knowledge, skills and abilities, including the style of professional thinking. The second component is an integral characteristic of consciousness and self-awareness of the subject of professional culture, moral-ideological and aesthetic preconditions of activity.

The professional culture of the future law-enforcement officer is considered at different levels of development. So at the initial level the degree of formation of the system of professional

knowledge and views is not yet sufficiently wide, professional abilities are in the stage of formation. Attitude to work can be narrowed down utilitarian factors. The higher the level of knowledge and skills, the wider the experience, the more likely that the law enforcement officer in his professional activities can reach certain heights. For a higher level, there is a wide professional outlook, and a large amount of professional knowledge, interests and skills, and a creative understanding of the production situation as a problem problem, and the ability to solve it productively, in an original, efficient way. It was presented the main functions of professional culture and stages of its formation in the process of professional training of future law enforcement officers in higher educational institutions of Ukraine with specific learning conditions.

Key words: law enforcement officer's professional culture, development of personality, personal culture, components of professional culture.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стан правоохоронної системи України знаходиться у процесі динамічних змін, це зумовлюється прийняттям Україною американських та європейських стандартів професійної діяльності у сфері забезпечення громадської безпеки та порядку в суспільстві.

Відповідно до статті 23 Закону України “Про Національну поліцію” основним завданням поліцейських є здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень[1]. В свою чергу це вимагає від системи підготовки фахівців правоохоронної системи ставити на перше місце розвиток високої професійної культури майбутнього поліцейського, який готовий до практичної діяльності, налаштований на успіх у будь-якій ситуації, яка складається під час несення служби, може ефективно діяти в умовах невизначеності, брати на себе відповідальність за прийняті рішення в умовах повсякденної службової діяльності та бути носієм високих морально-вольових якостей.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей формування професійної культури майбутніх правоохоронців під час навчання в закладах з специфічними умовами навчання.

Аналіз останніх наукових пошуків і публікацій. Теоретичними аспектами феномена професійної культури займалися науковці таких напрямів як педагогіка, психологія, філософія, соціологія, культурологія, правознавство та представники інших наук.

Питанню розвитку професійної культури та професійного становлення особистості приділяли увагу у своїх фундаментальних працях такі педагоги та психологи як: С. Абрамович, К.Альбуханова-Славська, Л.Блонський, В. Бокань, В. Бокацький, В. Васильченко, Є.Клімов, Л. Кормич, В. Лозовецький, Є. Подольська, Л. Сподін, О. Сухомлинська, В. Тищенко, М. Тілло, М. Чікарькова та ін.

У вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі різноманітні аспекти професійної культури правоохоронця були відображені у працях таких науковців, як: Є. Аграновська, Б. Бенюцький, Н. Бура, А. Венгеров, О. Гришук, Ю. Грошевий, А. Жалінський, І. Ільїн, В. Камінська, М. Капіца, А. Козловський, В. Костицький, В. Котюк, О. Костенко, В. Лазарєв, С. Максимов, Є. Назаренко, М. Орзіх, П. Рабінович, А. Ратінов, І. Сабатовська, С. Савчук, В. Сальніков, А. Семітко, М. Соколов, О. Скакун, С. Сливка, В. Тацій, В. Темченко, І. Фарбер, Ф. Щербак та інші [5, с. 28].

Важливим підґрунтям нашого дослідження є розгляд доробок представників української та зарубіжної професійної педагогіки й інших галузей знань (А. Алексюк, В. Андрющенко, С. Гончаренко, Н. Евтух, І. Зязюн, В.Кремень, Ю. Михальчук,

Н. Мойсеюк, Н. Ничкало О. Романовський, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ), котрі проводили аналіз проблематики формування професійної культури в другій половині ХХ ст. та прийшли до висновку, що професійна культура правоохоронця (як частина загальної культури) вже розглядається не тільки як форма людської діяльності, але і як найважливіший аспект життєдіяльності особистості, як соціальна діяльність, що складається із взаємозалежних цілісних феноменів, які не лише зводяться до певного комплексу знань, умінь і навичок, а і охоплюють весь життєвий досвід, який правоохоронець набув в процесі розвитку і становлення як особистості.

Аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що доки не вироблене чітке визначення поняття “професійна культура”. науковці по-різному розуміють сутність і структуру культури спеціаліста правоохоронної системи[7, с. 143].

Виклад основного матеріалу. Спираючись на вище наведені факти можемо стверджувати що, при реалізації різноманітних форм позанавчальної роботи у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які спеціалізуються на підготовці майбутніх правоохоронців, варто також урахувувати і те, що формування професійної культури співробітників органів внутрішніх справ реалізується в період навчання і становлять різнобічну підготовку оскільки, потрібно використовувати систему деонтологічних вимог, які висувуються до випускника – майбутнього правоохоронця, а саме: морально-етичні (засвоєння гуманістичних принципів моралі, уміння ними керуватися на практиці); політичні (знання політичної стратегії та тактики держави, провідних політичних партій і рухів, уміння користуватися інструментарієм політичної діяльності і бути політично активним); психологічні (знання психічного складу особи, уміння користуватися психодіагностикою у ході вирішення юридичної справи); естетичні (виражається в службовому етикеті, мові спілкування, зовнішньому вигляді, естетичному вигляді оформлюваних ним документах та ін.). Вони доповнюють його правову культуру і створюють кодекс його професійної поведінки, стрижнем якої є внутрішнє веління службового обов’язку. Виходячи з наведених вище даних можемо стверджувати, що основна складова професійної культури, професійно-правова культура поліцейського повинна бути на рівень вищою за правову культуру громадян.

У радянській науці творчі пошуки в цьому напрямі активізувалися в 1980-х рр. У філософській теорії Б. Бенюцького культура професійної діяльності розглядається через загальну систему координат людської культури, системи трудової діяльності та детермінованості її розвитку об’єктивними суспільними законами. З таких позицій це поняття трактується як окремий спосіб функціонування системи трудової діяльності, що є найбільш оптимальним серед інших чинних способів праці [2, с. 37].

Оригінальна концепція українського вченого-філософа В. Капіци акцентує на тому, що загострення планетарної проблеми самозбереження людини змушує її шукати нову культуру професійної діяльності, котра своєю чергою стимулює формування нової свідомості, духовно-практичної парадигми буття, відтак мобілізує і розкриває її творчі здібності, продуктивні сили. У такому контексті культура професійної діяльності визначається як продуктивне творення нових здібностей та їхня предметна реалізація в новій якості життя людини, яка плідно самореалізується у своїй творчості [4, с. 23]. Гадаємо, цей гуманістичний, особистісно діяльнісний підхід заслуговує на подальшу розробку сучасною педагогічною наукою.

Основним компонентом не лише системи освіти, а й виховання є особиста культура правоохоронця, що інтегрує комплекс знань, умінь, навичок та особис-

тісних якостей поліцейського із широким національним світоглядом і соціальним кругозором, що спроможний швидко й адекватно реагувати на щоденні службові виклики, готовий до продуктивної колективної та індивідуальної праці на користь суспільства, держави, родини, здатний самостійно планувати, раціоналізувати й удосконалювати свою професійну діяльність.

Принципово важливою вважаємо ідею Ф. Щербака, згідно з якою професійна майстерність і кваліфікація як сукупність знань, умінь, навичок становлять лише “перший шар” культури професійної діяльності правоохоронця. А її “вищий рівень” забезпечує органічне поєднання всіх ділових і моральних якостей особистості: це вміння, помножене на високу свідомість, організованість, точність, охайність, дисциплінованість, любов до обраної професії. Також важливе методологічне значення має сформульована вченим теза про “вартісне розуміння” культури професійної діяльності, яка характеризує не стільки результат професійної діяльності, скільки оцінювання її процесу [8, с. 18].

У сучасних дослідженнях структурних компонентів професійної культури правоохоронця відносяться: аксіологічний (ціннісний), операціональний та особистісно-творчий. Щоб майбутній правоохоронець оволодів усіма компонентами професійної культури і був готовим до вирішення вищезазначених завдань, зміст кожної навчальної дисципліни повинен бути максимально людиноцентриським. Такий підхід при його цілеспрямованому використанні поступово стає стилем соціально й професійно орієнтованого мислення правоохоронця, в структурі якого цінності культури актуалізовані та системно організовані. Володіючи ним, майбутній поліцейський виступає носієм прогресивної суспільної свідомості, загальної та професійної культури.

Досліджуючи структуру професійної культури ми можемо зробити висновок, що вона має дві основні складові: *перша складова* характеризує спосіб взаємодії суб'єкта зі знаряддями й предметом діяльності, а також ступінь його готовності до конкретного виду діяльності. У її складі виділяються такі елементи, як професійний інтерес, знання, навички й вміння, у тому числі стиль професійного мислення. *Друга складова* виступає інтегральною характеристикою свідомості й самосвідомості суб'єкта професійної культури, морально-світоглядних і естетичних передумов діяльності. Професійна свідомість є таким видом відбиття дійсності, у якому акумулюється вся сукупність алгоритмів, норм, цінностей і мови, властивих відокремленому виду професійної діяльності.

Професійну культуру можна розглядати на різних рівнях розвитку. Початковий рівень можна умовно охарактеризувати як інформаційний. Тут ступінь сформованості системи професійних знань і поглядів ще не досить широкий, професійні здібності перебувають у стадії формування. Ставлення до праці може бути звужене утилітарними факторами. Чим вищий рівень знань і умінь, чим ширший досвід, тим більш імовірно, що правоохоронець у своїй професійній діяльності може досягти певних висот. Для вищого рівня характерні й широкий професійний світогляд, і великий обсяг професійних знань, інтересів і умінь, і творче розуміння виробничої ситуації як проблемного завдання, і здатності розв'язувати його продуктивно, оригінально, ефективно.

Високий рівень сформованості професійної культури визначається за допомогою двох характеристик: загальної та спеціальної. Загальна професійна культура фахівця полягає у єдності, переконаності, в соціальній значимості професійної діяльності своєї професії, розвиненого почуття професійної гордості,

працьовитості і працездатності, заповзятливості, енергійності і ініціативності, готовності ефективно, швидко і якісно вирішувати виробничі завдання, що виникають, вільного володіння нормами наукової організації професійної діяльності, знань теорії управління й основ соціальної психології, організаторських здібностей, готовності й зацікавленості в оволодінні основами суміжних спеціальностей, у розширенні професійного досвіду.

Спеціальна професійна культура правоохоронців включає якості, які значно різняться навіть у межах одного профілю. Для відбиття цієї сукупності якостей служать вузькоспеціальні розділи професіограм [6, с. 28].

Фундаментальні основи як професійної, так і загальної культури закладаються всебічною підготовкою фахівця, яка, на нашу думку, включає: базову методологічну й світоглядну підготовку, широку гуманітарну підготовку, теоретичну й практичну підготовку з профільних дисциплін, творчу підготовку за фахом, підготовку в галузі науково-дослідної й дослідно-конструкторської роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності. Зазначені головні напрями підготовки включають ряд взаємозалежних, більш часткових за змістом форм підготовки: правову, управлінську, економічну, математичну, соціологічну, соціально-психологічну, педагогічну, екологічну та ін. Їх обсяг і зміст орієнтовані на спеціальність і співвідносяться з потребами кожної конкретної галузі у суспільстві [3, с. 47].

Тобто, функції професійної культури, які зумовлені її специфікою й одночасно є ціннісним виявом: формування почуття моральної відповідальності, суворе дотримання усталеного позитивного стереотипу поведінки, вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин, готовність виконувати службовий обов'язок, вироблення культури професійних дій, недопущення професійної деформації, застереження від виявів бюрократизму.

Таким чином, у професійній культурі правоохоронця ми простежуємо той самий структурний ланцюг або комплексну систему елементів, а саме: професійне мислення, професійний інтерес, професійні знання, уміння, навички й здібності, професійний досвід, ступінь готовності особистості до конкретного виду діяльності, професійний світогляд, професійна майстерність, адаптованість до професійного середовища, професійна мораль тощо. До сучасного правоохоронця висуваються вимоги – чітко уявляти собі моральний смисл, цінність, наслідки своєї діяльності, мати цілісний світогляд, економічно, екологічно розвинене мислення, володіти культурою спілкування, знанням правової системи суспільства, навичками організації виробництва (управління) і т. ін.

Висновки. Підводячи підсумок вище наведених фактів можемо стверджувати що, професійна культура посідає особливе місце у структурі культури особистості, оскільки в процесі професійної діяльності культура особистості набуває свого всебічного й ефективного втілення. Більше того, у такій діяльності зрештою акумулюються всі види культури особистості. Елементи різних видів культур, які входять до складу професійної культури фахівця (як субкультури), мають певну ієрархію залежно від спеціалізації та професійної діяльності, а також від конкретних завдань, які розв'язує правоохоронець у конкретній життєвій ситуації.

Література

1. Закон України "Про національну поліцію" від 02.07.2015.
2. Келле В.Ж. Теория и история: проблемы теории исторического процесса / В. Ж. Келле, М. Я. Ковальзон. – М. : Знание, 1981. – 288 с.
3. Костенко Н.В. Ценности профессиональной деятельности/ Н.В. Костенко, В.Л. Лосовский. – К., 1986. – 151 с.

4. Кремень В. Г. Вища освіта і наука — пріоритетні сфери розвитку суспільства у XXI столітті / В. Г. Кремень // Вища школа. – 2002. – № 4-5. – С. 3-34.
5. Сабатовська І.С. Моделювання діяльності фахівця: навчальний посібник. Х.: НФаУ, 2014. 180 с.
6. Чупринський Б.О. Формування професійної культури майбутніх юристів як соціальна проблема / Б.О. Чупринський // Вісник ЛІВС при НАВС України. – 2004. – № 3. – С. 28–29.
7. Швець Д.В., Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Харків, 2017. 240 с.
8. Щербак Ф. Н. Профессионально-нравственная культура труда / Ф. М. Щербак. – М. : Знание, 1985. – 64 с.

References

1. ZakonUkrainy “Pro natsionalnu politsiiu” vid 02.07.2015.
2. Kelle V. Zh. Teoriia i istoriia: problemy teorii istoricheskoho protsessa / V. Zh. Kelle, M. Ya. Kovalzon. – М. : Znanie, 1981. – 288 s.
3. Kostenko N.V. Tsennosti professionalnoi deiatelnosti/ N.V. Kostenko, V.L. Losovskii. – К., 1986. – 151 s.
4. Kremen V. H. Vyshchaosvita i nauka — priorytetni sfery rozvytku suspilstva u XXI stolitti / V. H. Kremen // Vyshchashkola. – 2002. – № 4-5. – S. 3-34.
5. Sabatovska I.S. Modeliuvannia diialnosti fakhivtsia: navchalnyi posibnyk. Kh.: NFaU, 2014. 180 s.
6. Chuprynskyi B.O. Formuvanniaprofesiinoikulturymaibutnikhyurystivyaksotsialnaproblema / B.O. Chuprynskyi // Visnyk LIVS pry NAVS Ukrainy. – 2004. – № 3. – S. 28–29.
7. Shvets D.V., Osobystist, suspilstvo, zakon: psykhohohichni problemy ta shliakhy yikh rozviazannia. Kharkiv, 2017. 240 s.
8. Shcherbak F. N. Professionalno-nravstvennaia kultura truda / F. M. Shcherbak. – М. : Znanie, 1985. – 64 s.

Одержано статтю: 10.04.2018

Прийнято до друку: 24.04.2018

УДК: 378.147 : 373.211.24 : 372

DOI: 10.15330/esu.12.112-116

Надія Лазарович,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
(м.Івано-Франківськ, Україна)

Nadiia Lazarovych,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
lazana@online.ua

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ДОШКІЛЬНА ОСВІТА” ДО УЧАСТІ В СТУДЕНТСЬКИХ ОЛІМПАДАХ

METHODICAL RECOMMENDATIONS FOR THE PREPARATION OF STUDENTS OF THE SPECIALTY “PRESCHOOL EDUCATION” IN PARTICIPATION IN THE ALL- UKRAINIAN STUDENT’S OLYMPIAD

У статті проаналізовано науково-дослідну роботу студентів педагогічного факультету спеціальності “Дошкільна освіта”. Обґрунтовано основні шляхи вдосконалення змісту конкурсних завдань та ефективність участі студентів у всеукраїнській олімпіаді спеціальності. Розкрито деякі аспекти науково-дослідної роботи педагога, яка спрямована на створення системи теоретичних знань та практичних умінь, дозволяє формувати ставлення до науки як найважливішого засобу діагностики, проектування, прогнозування та удосконалення педагогічної практики.